

Ambtsbericht Ahmadi's en christenen in Pakistan

januari 2004

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag

	Inhoudsopgave	Pagina
1	Inleiding	3
2	Landeninformatie	4
2.1	Politieke ontwikkelingen	4
2.2	Veiligheidssituatie	7
2.3	Sociaal-economische situatie	9
2.4	Nationale wetgeving	10
2.4.1	Provisional Constitutional Order	10
2.4.2	Blasfemiewetgeving	10
2.5	Verdragen en protocollen	12
2.6	Toezicht	12
3	Positie van Ahmadi's en christenen	14
3.1	Achtergrond	14
3.2	Recente ontwikkelingen	15
3.3	Vervolging	16
3.4	Naleving en schending mensenrechten	19
3.4.1	Vrijheid van meningsuiting	19
3.4.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	20
3.4.3	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	20
3.4.4	Bewegingsvrijheid	21
3.4.5	Rechtsgang	21
3.4.6	Huwelijken	23
3.4.7	Arrestaties en detenties	23
3.4.8	Mishandeling en marteling	24
3.4.9	Verdwijningen	24
3.4.10	Buitengerechtelijke executies en moorden	24
3.4.11	Doodstraf	25
4	Migratie	26
4.1	Illegale migratie en asiel	26
4.2	Beleid UNHCR	26
4.3	Beleid Europese landen	27
5	Samenvatting	28
6	Literatuurlijst	30
7	Bijlage 1: Standpunt UNHCR	33
	Bijlage 2: Wetsartikelen inzake blasfemie	36

1 Inleiding

In dit ambtsbericht wordt een beschrijving gegeven van de positie van Ahmadi's¹ en christenen, voor zover van belang voor de beoordeling van asielerzoeken van Ahmadi's en christenen afkomstig uit Pakistan. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere berichten over de positie van Ahmadi's en christenen in Pakistan (laatstelijk respectievelijk van 27 september 2002 en 12 mei 1998).² De verslagperiode van dit ambtsbericht betreft oktober 2002 tot en met december 2003.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie van openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, verschillende non-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Islamabad aan dit ambtsbericht ten grondslag. In het ambtsbericht wordt verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar dergelijke bronnen zijn vermeld, is de tekst in veel gevallen ook gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek, juridisch, veiligheids- en economisch gebied in Pakistan. In hoofdstuk drie wordt de positie van Ahmadi's en van christenen in Pakistan belicht. Hoofdstuk vier behandelt het beleid van een aantal Europese landen en de UNHCR inzake asielerzoekers uit Pakistan. Ten slotte volgt in hoofdstuk vijf een samenvatting.

Voor de namen die in dit ambtsbericht voorkomen, geldt dat het mogelijk is dat in verschillende bronnen andere schrijfwijzen worden gehanteerd.

¹ Ahmadi's zijn personen die behoren tot de Ahmadiyya-beweging. Dit is een religieuze beweging, waarvan de leden zichzelf beschouwen als moslim, maar door de betreffende Pakistaanse wetgeving niet als zodanig worden beschouwd. Zie paragraaf 3.1.

² Voor eerdere ambtsberichten over Pakistan zie literatuurlijst.

2 Landeninformatie

2.1 Politieke ontwikkelingen³

Op 10 oktober 2002 vonden in Pakistan voor het eerst sinds de militaire staatsgreep van generaal Musharraf in 1999 algemene en provinciale verkiezingen plaats.⁴ In totaal namen 71 partijen deel aan de verkiezingen.⁵

In de aanloop naar deze verkiezingen gaf president Musharraf aan dat de separate kieslijsten voor minderheden zouden worden afgeschaft. Dit werd in januari 2002 vastgelegd in *The Conduct of General Elections Order, 2002*.⁶ Door het nieuwe kiesstelsel konden de ongeveer 72 miljoen kiesgerechtigden van de naar schatting 149 miljoen⁷ tellende bevolking voor het eerst sinds 1977 via één kieslijst op dezelfde parlements kandidaten stemmen.⁸

De belangrijkste andere wijziging ten opzichte van het voormalige kiesstelsel betreft het aantal zetels in de senaat en het nationale parlement. Het aantal zetels in de senaat is verhoogd tot 100 zetels. In het nationale parlement is het totaal aantal zetels verhoogd van 237⁹ naar 342. Van deze 342 zetels zijn 60 zetels voor vrouwen gereserveerd en 10 zetels voor minderheden, te weten vier voor christenen, vier voor Hindoes, één voor de sikh, boeddhistische en Parsi gemeenschappen en één voor Ahmadi's. Christenen, Hindoes, sikhs en personen van de boeddhistische en Parsi gemeenschappen zijn in staat via de algemene kieslijst hun vertegenwoordigers te kiezen.¹⁰ Een uitzondering betreft de Ahmadi's, voor wie een separate kieslijst blijft bestaan. De parlements zetels voor minderheden en vrouwen worden op grond van de verkiezingsuitslag naar rato toegewezen aan de politieke partijen. De partijen benoemen vervolgens hun kandidaten voor de hen toegewezen minderheden zetels.¹¹ Vóór de wijziging van

³ Zie algemeen ambtsbericht Ahmadi's en MQM in Pakistan van 27 september 2002 voor de politieke ontwikkelingen vóór oktober 2002.

⁴ Algemene verkiezingen voor het nationale parlement, de 'National Assembly (NA)', en provinciale verkiezingen voor de vier provinciale parlementen, de 'Provincial Assemblies'.

⁵ European Union Election Observation Mission: Pakistan National and Provincial Assembly Election, 10 oktober 2002.

⁶ The 'Conduct of General Elections Order 2002, Chief Executive's Order no. 7, 2002' is onderdeel van de geamendeerde grondwet van Pakistan. AFP, 16 januari 2002; Reuters, 17 januari 2002; Reuters 24 januari 2002.

⁷ Economist Intelligence Unit, Pakistan Country Profile 2003.

⁸ Voorheen dienden niet-moslims hun stem uit te brengen op één van de kandidaten vermeld op een aparte kieslijst voor minderheden.

⁹ Waarvan 10 zetels voor minderheden en 20 zetels voor vrouwen gereserveerd waren.

¹⁰ Moslims kunnen door deze wijziging nu ook op kandidaten van de minderheden stemmen.

¹¹ Dit indirecte kiessysteem voor de gereserveerde zetels kan ertoe leiden dat parlementsleden op deze zetels niet bij voorbaat zijn te beschouwen als daadwerkelijke belangenbehartigers

de kieswet waren in het nationale parlement ook reeds 10 zetels voor minderheden gereserveerd. Dit aantal is onder de nieuwe kieswet gelijk gebleven. Omdat met de introductie van het nieuwe kiesstelsel het totaal aantal zetels in het nationale parlement verhoogd is, vormen de huidige 10 minderheden-zetels verhoudingsgewijs een marginalisering van de vertegenwoordiging van minderheden. In de senaat zijn geen zetels voor minderheden gereserveerd, in de vier provinciale parlementen wel. Van het totale aantal van 728 zetels in de provinciale parlementen zijn 23 zetels voor minderheden gereserveerd.¹²

De uitslag van de verkiezingen was met name verrassend door het opmerkelijke succes dat de alliantie van religieuze partijen, de Muttahida Majilis-i-Amal (MMA)¹³ boekte. In het nationale parlement behaalde de MMA 60 van de 342 zetels¹⁴ en werd daarmee de derde grootste partij. Pakistan Muslim League Quaid-i-Azam (PML-Q) onder leiding van Shujaat Hussein verwierf 117 zetels, de Pakistan People's Party Parliamentarians (PPPP) van Benazir Bhutto 80 zetels en de PML-N van Nawaz Sharif 19 zetels.¹⁵ Het verloop van de verkiezingen werd bekritiseerd door een aantal Pakistaanse politieke partijen, alsook door de EU-waarnemersmissie en een mensenrechtenorganisatie.¹⁶ De EU-missie toonde zich vooral kritisch ten aanzien van de restricties gesteld aan politieke partijen en de nominatie van kandidaten, voortvloeiend uit de *Legal Framework Order 2002*.¹⁷ Ook zouden volgens de EU-waarnemersmissie tekortkomingen zijn in zowel de kiezersregistratie als de tijdige bekendstelling van de locatie van de stembureaus, waardoor veel kiezers hun stem niet konden uitbrengen of het stemlokaal niet wisten te vinden.¹⁸ Britse Gemenebest-waarnemers¹⁹ vonden de verkiezingen

van de desbetreffende minderheidsgroeperingen. Zo heeft de islamitische partij Muttahida Majilis-i-Amal (MMA) in het nationale parlement ook een christen als parlamentslid.

¹² In de provinciale parlementen is de verdeling van het aantal zetels gereserveerd voor minderheden versus het totale aantal zetels van het provinciale parlement als volgt: Balochistan 3 op 65 zetels, North-Western Frontier Province 3 op 124 zetels, Punjab 8 op 371 zetels en Sindh 9 op 168 zetels.

¹³ De alliantie bestaat uit de volgende zes fundamentalistische partijen: Jamaat-i-Islamiyya, Jamaat-Ulema-i-Pakistan (Noorani), Jamaat-Ulema-i-Pakistan (Fazlur Rehman), Jamaat Ulema-i-Pakistan (Samiul Haq), Islami-Tehrik-i-Pakistan en Markazi Jamaat Al-Hadith.

¹⁴ De MMA behaalde een meerderheid in North-Western Frontier Province.

¹⁵ Herald, volume 33, number 11, november 2002; Pakistan News Service, 12 oktober 2002.

¹⁶ Human Rights Watch, Pakistan: Entire Election Process 'Deeply Flawed', 9 oktober 2002.

¹⁷ Een pakket constitutionele hervormingen ingevoerd op 21 augustus 2002 dat de machtspositie van de president vergroot ten koste van de premier en het leger een grondwettelijke rol geeft in het staatsbestel, onder andere in de Nationale Veiligheidsraad. Zie algemeen ambtsbericht Ahmadi's en MQM in Pakistan van 27 september 2002.

¹⁸ European Union Election Observation Mission: Pakistan National and Provincial Assembly Election, 10 oktober 2002.

¹⁹ Een samenwerkingsverband tussen het Verenigd Koninkrijk en haar voormalige kolonies.

grotendeels transparant en goed georganiseerd, maar merkten tekortkomingen op in het proces voorafgaande aan de verkiezingen.²⁰

Omdat geen van de partijen bij de verkiezingen een absolute meerderheid behaalde, vond in oktober en begin november 2002 coalitievorming plaats. De PML-Q ging een coalitie aan met de Grand National Alliance,²¹ de MQM-A, een aantal overgelopen leden van de PPPP en enkele niet-partijgebonden parlamentsleden. Op 21 november 2002 werd Zafarullah Khan Jamali (PML-Q) met een kleine meerderheid tot premier gekozen,²² waarna hij met zijn nieuwe kabinet²³ op 23 november 2002 werd geïnaugureerd. In februari 2003 vonden senaatsverkiezingen plaats, waarbij de PML-Q 35 van de 100 zetels verwierf. MMA behaalde 20 zetels en PPPP won 11 zetels.²⁴

Het nationale parlement verkeerde vanaf de verkiezingen van oktober 2002 tot de laatste week van december 2003 in een politieke impasse als gevolg van de voortdurende controverse over de *Legal Framework Order* (LFO). President Musharraf heeft de LFO afgekondigd als integraal deel van de grondwet. Zowel het federale hooggerechtshof als de voorzitter van het nationale parlement hebben deze grondwettelijke wijziging als legitiem aangemerkt. De oppositiepartijen menen echter dat alleen aan het parlement het recht is voorbehouden tot instemming met grondwetswijzigingen en blijven zich verzetten tegen acceptatie van delen van de LFO.²⁵ Zij eisten een parlementair debat over de LFO en het in stemming brengen van het via de LFO geïntroduceerde pakket amendementen.²⁶

In afwachting daarvan frustreerden de oppositiepartijen het parlementaire proces. Gedurende ruim een jaar werd slechts één wet in het parlement aangenomen²⁷ en zijn inhoudelijke debatten niet gevoerd. De bezwaren van de oppositie tegen de LFO betreffen de in de persoon van Musharraf verenigde combinatie van de functies van de opperbevelhebber van de strijdkrachten en staatshoofd, zijn bevoegdheid de nationale en provinciale parlementen te ontbinden en de bevoegdheden van de Nationale Veiligheidsraad.

²⁰ Commonwealth news release, issue 108, 16 oktober 2002 (www.thecommonwealth.org); BBC, 25 oktober 2002.

²¹ De Grand National Alliance betreft een alliantie tussen de uit vijf partijen bestaande National Alliance (Millat Party, Awami National Party, National People's Party, Sindh Democratic Alliance, National Awami Party) en de PML Quaid-i-Azam (PML-Q).

²² De twee andere kandidaten waren Fazlur Rehman (MMA) en Mahmood Qureshi (PPPP).

²³ Bestaande uit veertien ministers en zeven staatssecretarissen.

²⁴ BBC, 27 februari 2003.

²⁵ Reuters, 26 juni 2002; Reuters, 7 juli 2002; Reuters 12 juli 2002; Reuters, 16 juli 2002; AP 22 augustus 2002; Reuters 22 augustus 2002.

²⁶ Aannevulling van constitutionele wijzigingen en/ of aanvullingen vereist bij stemming in het nationale parlement een tweederde meerderheid.

²⁷ De begroting voor 2002-2003.

Op 28 december 2003 is het voorstel tot grondwetsamending²⁸ in stemming gebracht en op 29 en 30 december 2003 met ruim tweederde meerderheid door het parlement en de senaat aanvaard.²⁹ Voor wat betreft de door de oppositie bestreden LFO-amendementen geldt onder meer dat:

- de instelling van de Nationale Veiligheidsraad is teruggedraaid (wordt middels een nog in te dienen wetsvoorstel geregeld);
- per 31 december 2004 de gelijktijdige functies van staatshoofd en opperbevelhebber van de strijdkrachten onverenigbaar zijn;
- de presidentiële ambtstermijn 5 jaar is (vanaf de dag dat de senaat en de provinciale parlementen bij meerderheid een vertrouwensstem hebben uitgebracht)³⁰;
- bij opheffing van het nationale parlement het daartoe strekkende presidentiële besluit binnen 15 dagen ter constitutionele toetsing dient te worden voorgelegd aan het federale hooggerechtshof, die over de rechtmatigheid van dit besluit een uitspraak dient te doen;
- de functionele ontslagleeftijd voor rechters verbonden aan de hooggerechthoven is vastgesteld op 65 jaar en die voor rechters van gerechtshoven op 62 jaar (wat tot onmiddellijk ontslag van tien rechters leidde).³¹

2.2 Veiligheidssituatie

Sinds Pakistan zich heeft aangesloten bij de internationale coalitie ter bestrijding van terrorisme, heeft het land zich als trouwe bondgenoot van de VS ontpopt, terwijl het binnenlands-politieke spectrum daartoe nauwelijks voldoende draagvlak biedt. Het land staat bekend als regionale broedplaats van islamitisch fundamentalisme. Vooral in Karachi vinden sektarische uitbarstingen en politiek gemotiveerde geweldsdelicten plaats. Bepaalde terroristische organisaties bieden in naam van de islam onderdak en hulp aan voortvluchtige leden van al-Qaeda en spannen samen met aanhangers van het voormalige Taliban-regime bij hun activiteiten in de grensgebieden met Afghanistan. Daarnaast vormen madrassas (religieuze islamitische scholen) een kweekvijver voor potentiële terroristen en extremisten.³² De aandacht voor deze door extremistische groeperingen of

²⁸ 17th Amendment Bill of the Constitution.

²⁹ Op 1 januari 2004 door president Musharraf tot wet bekrachtigd.

³⁰ Vertrouwensstem voor president Musharraf werd uitgebracht op 1 januari 2004.

³¹ DAWN, The News, The Nation, 27, 29, 30 en 31 december 2003 en 1 en 2 januari 2004.

³² Eind 2001 kwam in regeringskringen een discussie op gang over de wenselijkheid van overheidscontrole op, en waar nodig regulering van, de curricula van de madrassas. De minister van Binnenlandse Zaken maakte onlangs bekend dat een wetsvoorstel hierover gereed ligt ter bespreking in het kabinet. De MMA heeft al bij herhaling te kennen gegeven zich tegen de eventuele maatregelen ter regulering van de madrassas te zullen verzetten.

individuen geleide madrassas³³ straalt in negatieve zin af op de overgrote meerderheid van dergelijke scholen elders in het land, die minder radicaal of gematigd in de islamitische leer zijn.

President Musharraf heeft zich publiekelijk gecommitteerd aan de effectieve bestrijding van terrorisme en sektarisch geweld. Bij waarnemers bestaat daarover echter scepsis. Het lijkt de overheid aan motivatie te ontbreken de militante sektarische groeperingen daadkrachtig aan te pakken. Dit geldt ook voor het illegale wapenbezit.³⁴

Hoewel president Musharraf bij meerdere gelegenheden te kennen heeft gegeven dat vooral 'de vijand van binnen' een gevaar vormt voor het nationale belang, heeft hij zich ten aanzien van de beteugeling van het binnenlands terrorisme tot medio december 2003 beperkt tot een relatief oppervlakkige benadering.³⁵ Via een televisie-uitzending op 12 januari 2002 verbood hij het voortbestaan van een vijftal extremistische organisaties.³⁶ De leden van de verboden organisaties hebben zich daarna in een aantal gevallen aangesloten bij andere organisaties. In sommige gevallen ondergingen verboden groeperingen een organisatorische wijziging en zetten hun activiteiten voort onder een andere naam.³⁷ In november 2003 werden opnieuw zes extremistische organisaties verboden. Het betrof deels de reeds verboden organisaties, die zich hadden gehegroepeerd onder andere namen.³⁸ In

³³ Naar schatting 10.000 voornamelijk gesitueerd in de noordelijke provincies met leerlingenaantal variërend van enkele tientallen tot enige honderden.

³⁴ Naar schatting twintig miljoen handvuurwapens zijn in particulier bezit, terwijl slechts twee miljoen wapenvergunningen zijn afgegeven.

³⁵ Een ommekeer ontstond nadat in Rawalpindi tot tweemaal toe een mislukte aanslag werd gepleegd op president Musharraf. Via radio en televisie kondigde Musharraf aan dat de anti-terrorisme wetgeving aangescherpt zal worden.

³⁶ Dit zijn Jaish-i-Mohammad (JeM) en Lashkar-i-Toiba (LeT), die zich op het Kashmir-conflict richten, en de voornamelijk regionaal opererende groeperingen Sipah-i-Sahaba Pakistan (SSP), Tehrik-i-Jaferia Pakistan (TJP) en Tehrik-i-Nafaz-i-Shariat-i-Mohammad (TNSM). Op 14 augustus 2001 werden al de sektarische groeperingen Lashkar-i-Jhangvi (LeJ) en Sipah-i-Mohammad Pakistan (SMP) verboden.

³⁷ Tehrik-i-Nafaz-i-Shariat-i-Mohammad (TNSM) en Sipah-i-Mohammad Pakistan (SMP) zijn van het toneel verdwenen. De netwerken en kaderleden van Lashkar-i-Jhangvi (LeJ), Jaish-i-Mohammad (JeM) en Lashkar-i-Toiba (LeT) zijn deels geïncorporeerd in de eind januari 2002 opgerichte Lashkar-i-Omar (het leger van Omar). Tehrik-i-Jaferia Pakistan (TJP) opereert onder een andere naam Tehrik Millat-i-Islamiyya Pakistan en sloot zich aan bij de Muttahida Majlis-i-Amal (MMA). SSP's voorman Maulana Azam Tariq, die op 6 oktober 2003 werd vermoord, nam als 'onafhankelijk' kandidaat met succes deel aan de nationale parlementsverkiezingen. Sipah-i-Sahaba Pakistan (SSP) staat sinds eind januari 2002 bekend onder de naam Millat-i-Islamiyya Pakistan.

³⁸ Islami-Tehrik-i-Pakistan, Millat-i-Islamiyya, Khuddam-ul-Islam, Hizb-ut-Tahrir, Jamaat-ul-Furqan en Jamaat-ul-Ansar.

totaal zijn in Pakistan ruim dertig groeperingen en partijen geïdentificeerd die regionaal dan wel transnationaal opereren.³⁹

Na een periode van relatieve rust in het laatste kwartaal van 2002, barstte het sektarisch geweld in 2003 in vrijwel gelijke hevigheid uit als in 2002.⁴⁰ De ontwikkelingen in Irak in 2003 lijken daarbij katalyserend te hebben gewerkt. In totaal zijn in de periode van oktober 2002 tot en met oktober 2003 als gevolg van sektarisch geweld 241 personen gedood en raakten 360 personen gewond.⁴¹ Verhoudingsgewijs voerden daarbij afrekeningen tussen soennieten en sjiieten de boventoon, gevolgd door vergeldingsacties tussen fundamentalistische groeperingen onderling of rivaliserende facties binnen politieke partijen. Geweld gericht tegen (religieuze) minderheden vond slechts in enkele gevallen plaats.

In juni 2003 kwamen in Quetta dertien politiecadetten om het leven en in juli 2003 vielen in dezelfde stad bij een aanslag op een moskee 53 doden en raakten 57 personen gewond.⁴² Op 3 oktober 2003 vielen in Karachi zes doden en op 6 oktober 2003 werd in Islamabad Azam Tariq, onafhankelijk parlementslid en leider van de extremistische soennitische groepering Millat-i-Islamiyya Pakistan vermoord. In reactie op de aanslag, waarbij nog vier personen om het leven kwamen, braken protestdemonstraties en ongeregelheden uit in Islamabad en andere steden zoals Multan en Jhang, de geboorteplaats van Azam Tariq.⁴³ In december 2003 werd tweemaal een aanslag gepleegd op president Musharraf. Anders dan bij de eerste aanslag, die zich beperkte tot materiële schade, vielen bij de tweede aanslag 18 doden en raakten ruim 50 personen gewond. Daarnaast vonden er in de verslagperiode aanslagen plaats op enkele westerse en niet-islamitisch religieuze doelen.⁴⁴

2.3 Sociaal-economische situatie

In de afgelopen jaren werden door de Pakistaanse regering maatregelen genomen om de structurele economische problemen aan te pakken. Er werd een economisch aanpassingsprogramma gestart. Over het fiscale jaar juli 2002 tot en met juni 2003 nam de groei van het bruto nationaal product (5,1%) toe ten opzichte van voorgaande jaren.⁴⁵ Het monetaire beleid kan als redelijk succesvol worden

³⁹ South Asia Terrorism Portal, www.SATP.org, geraadpleegd op 31 oktober 2003.

⁴⁰ Reuters, 22 februari, 27 februari en 3 oktober 2003.

⁴¹ South Asia Terrorism Portal, www.SATP.org, geraadpleegd op 31 oktober 2003.

⁴² BBC, 8 juni en 5 juli 2003; Reuters, 4 juli 2003.

⁴³ ANP, 3 oktober 2003; Reuters, 6 oktober en 7 oktober 2003; ANP, 6 oktober en 7 oktober 2003; NRC, 7 oktober 2003.

⁴⁴ Zie subparagraaf 3.4.10.

⁴⁵ Economist Intelligence Unit, Pakistan Country Profile 2003.

gekenmerkt, de inflatie is stabiel en ook de Pakistaanse munteenheid, de roepie, heeft zich na een aanvankelijke waardevermindering op een stabiel niveau gehandhaafd. De buitenlandse reserves zijn in de afgelopen twee jaar flink toegenomen, hetgeen positief uitpakt voor de kredietwaardigheid.⁴⁶

Pakistan blijft echter afhankelijk van externe steun, met name van het International Monetair Fonds (IMF). De economische sancties die de VS aan Pakistan hadden opgelegd na de staatsgreep van Musharraf in 1999 werden in maart 2003 opgeschort.⁴⁷ Buitenlandse investeringen in Pakistan stagneren echter nog.

2.4 Nationale wetgeving

2.4.1 Provisional Constitutional Order

Na de militaire staatsgreep van 12 oktober 1999 werd op 14 oktober 1999 door middel van de *Provisional Constitutional Order* (PCO) No. 1 bepaald dat het land geregeerd zal worden op basis van decreten (*provisional constitutional orders*) van president Musharraf. Op 21 augustus 2002 met de nationale en provinciale verkiezingen in het vooruitzicht, werd de grondwet van 1973 hersteld en werden de amendementen van de *Legal Framework Order 2002* toegevoegd.⁴⁸ Artikel 20 van de grondwet, waarin de vrijheid van godsdienst is vastgelegd, is daarbij van kracht gebleven. Ook artikel 26 is van kracht gebleven. Dit artikel bevat een verbod op discriminatie op grond van ras of geloof. Het amendement uit 1974 waarin wordt bepaald dat degenen die niet geloven dat Mohammed de laatste profeet is tot niet-moslim worden verklaard, is eveneens van kracht gebleven. In de North-Western Frontier Province (NWFP), waar de MMA de grootste partij is, werd in juni 2003 de Sharia als hoogste wet in de provincie aangenomen.⁴⁹ Indien de wet wordt getekend door de gouverneur en wordt gecomplementeerd door aanvaarding van de Hisba-wetten, die voorzien in de implementatie van de Sharia, dienen rechtbanken in NWFP de Sharia-wetgeving in het vervolg als hoogste wet aan te houden en worden onderwijs, het economische stelsel en het banksysteem hierop gebaseerd.

2.4.2 Blasfemiewetgeving⁵⁰

Het Pakistaanse Wetboek van Strafrecht⁵¹ bevat onder meer bepalingen gericht op bescherming van religieuze overtuigingen zoals die in Pakistan beleden worden.

⁴⁶ Economist Intelligence Unit, Pakistan Country Profile 2003.

⁴⁷ Agence France Presse, 14 maart 2003.

⁴⁸ Zie paragraaf 2.1.

⁴⁹ BBC, 2 en 4 juni 2003.

⁵⁰ Onder blasfemie wordt verstaan godslastering, oftewel lasterlijk van God of het heilige spreken.

⁵¹ Pakistan Penal Code.

Artikelen 295 en 295-A⁵² stellen het moedwillig schade berokkenen aan religieuze objecten van anderen en het opzettelijk of kwaadwillend beledigen van de religieuze gevoelens van anderen strafbaar. Voor deze delicten geldt een gevangenisstraf van maximaal twee jaar. De artikelen 295 en 295-A waren oorspronkelijk bedoeld bescherming te bieden aan alle in Pakistan voorkomende religies. Onder president generaal Zia-ul-Haq, die een vergaande islamiseringscampagne voerde tijdens zijn bewind, zijn amendementen ingevoerd die deze oorspronkelijke bedoeling van de artikelen gewijzigd hebben. De amendementen waren er met name op gericht wetgeving te introduceren die uitsluitend bescherming biedt aan de islam en gericht is *tegen* andere religies.⁵³

In artikel 295-B⁵⁴ wordt besmeuring, beschadiging of ontheiliging van de Heilige Schrift (de Koran) strafbaar gesteld. Hiervoor geldt een maximale straf van levenslange opsluiting.

Artikel 295-C⁵⁵ stelt het beledigen van de naam van de profeet Mohammed strafbaar. In 1990 werd op grond van een uitspraak van het Federale Sharia Hof op overtreding van dit artikel de doodstraf als verplichte strafmaat gesteld. In 1991 werd deze uitspraak in de wet verankerd door aanpassing van artikel 295-C.

Op grond van artikel 298-A⁵⁶ wordt belediging van de vrouwen of familieleden van de profeet Mohammed, de Kaliefs en de metgezellen van de profeet Mohammed bestraft met drie jaar gevangenisstraf.

De artikelen 298-B en 298-C⁵⁷ zijn specifiek gericht tegen Ahmadi's. Ingevolge artikel 298-B is het een Ahmadi verboden personen aan te spreken of aan te duiden met bepaalde islamitische titels, zijn oproep tot het gebed te betitelen als 'Azan' (de islamitische benaming voor de oproep tot het gebed), alsmede zijn gebedshuis een 'masjid' (moskee) te noemen.

Volgens artikel 298-C is het een Ahmadi verboden zich een moslim te noemen, zijn geloof als islam te betitelen en het Ahmadi-geloof uit te dragen. Een Ahmadi kan hiervoor bestraft worden met een maximale gevangenisstraf van drie jaar.

⁵² Zie bijlage 2 voor de tekst van de respectievelijke artikelen.

⁵³ Desalniettemin kan artikel 295-A nog steeds toegepast worden ter bescherming van andere religies dan de islam. Zo is het artikel onlangs ingeroepen ter bescherming van het christendom, in een zaak in Peshawar waarbij Jezus Christus en de maagd Maria zouden zijn beledigd. DAWN, 14 november 2003.

⁵⁴ Toegevoegd in 1982.

⁵⁵ Toegevoegd in 1986.

⁵⁶ Toegevoegd in 1980.

⁵⁷ Toegevoegd in 1984.

Op grond van artikel 295-C van de zogenaamde blasfemiewetgeving kunnen aangeklaagden ter dood worden veroordeeld. Hoewel enkele personen op grond van dit artikel in het verleden ter dood zijn veroordeeld, is voor zover bekend dit vonnis tot op heden in blasfemiezaken niet uitgevoerd.

In de verslagperiode zijn geen stappen ondernomen door de regering om de blasfemiewetgeving te wijzigen.

2.5 Verdragen en protocollen

Pakistan heeft de internationale verdragen inzake Burgerrechten en Politieke rechten en inzake Economische, Sociale en Culturele rechten niet geratificeerd. Ook het VN-Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing is niet geratificeerd door Pakistan. Evenmin is Pakistan partij bij het VN-Vluchtelingenverdrag.

Wel heeft Pakistan het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind geratificeerd. Voorts heeft Pakistan additionele protocollen ondertekend bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind met betrekking tot bestrijding van kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie, alsmede de bescherming van kinderen bij gewapende conflicten. Op 15 augustus 2001 ratificeerde Pakistan de International Labor Organisation (ILO) Conventie 182 inzake de bestrijding van kinderarbeid en ILO Conventie 100 over gelijkwaardige beloning van mannen en vrouwen. In mei 2003 trad Pakistan als niet-permanent lid tot de VN-Veiligheidsraad toe.

2.6 Toezicht

Sinds 1995 bestaat in Pakistan binnen het ministerie van Justitie de *Law, Justice and Human Rights Division*. Dit directoraat heeft in 2001 haar capaciteit uitgebreid om mensenrechtenschendingen in Pakistan te registreren en te documenteren.⁵⁸ De Pakistaanse overheid legt nationale en internationale mensenrechtenorganisaties geen beperkingen op. Wel dienen deze mensenrechtenorganisaties geregistreerd te zijn. Het is internationale waarnemers toegestaan Pakistan in te reizen.⁵⁹

⁵⁸

UK Immigration and Nationality Directorate, Pakistan Country Report, oktober 2003.

⁵⁹

US Department of State, Pakistan Country Report on Human Rights Practices 2002, 31 maart 2003.

In Pakistan zijn organisaties aanwezig die zich inzetten voor de rechten van Ahmadi's, christenen en andere, doorgaans religieuze, minderheden.⁶⁰ De voornaamste is de Human Rights Commission of Pakistan. Voorts zijn onder meer de Minority Rights Commission of Pakistan, het Centre for Legal Aid Assistance and Settlement, de National Commission for Justice and Peace en de All Pakistan Minorities Alliance actief op het gebied van minderhedenrechten. De organisatie van de Ahmadiyya-gemeenschap in Chenabnagar (Rabwah) zet zich in voor de rechten van Ahmadi's, door de schendingen van hun rechten te documenteren en hierover te rapporteren.

Mensenrechtenorganisaties kunnen over het algemeen vrijelijk opereren zonder beperkingen van de zijde van de overheid.⁶¹ In 2003 is in Pakistan een 'young parliamentarians forum' opgericht, bestaande uit 80 parlementsleden jonger dan 40 jaar, met een speciale focus op mensenrechten. Eind oktober 2003 is de Vaste Kamercommissie voor *Law, Justice and Human Rights* geformeerd. Eén van de commissieleden is een christen die speciaal belast is met het volgen van het minderhedenbeleid.

⁶⁰ Op federaal niveau vormt het minderhedenbeleid in Pakistan onderdeel van de portefeuille van de minister voor Cultuur, Sport, Toerisme en Minderheden.

⁶¹ UK Immigration and Nationality Directorate, Pakistan Assessment, april 2002.

3 Positie van Ahmadi's en christenen

3.1 Achtergrond

Ahmadi's

Ahmadi's zijn personen die behoren tot de Ahmadiyya-beweging. Dit is een religieuze beweging, waarvan de leden zichzelf beschouwen als moslim, maar die door de betreffende Pakistaanse wetgeving niet als zodanig worden beschouwd. Ahmadi's beschouwen Mirza Ghulam Ahmad (1835-1908) als profeet. Dit druipt in tegen de algemeen overheersende islamitische opvatting dat Mohammed de laatste profeet was.⁶² Naar schatting een derde van de Ahmadi's in Pakistan is lide van de Ahmadiyya-beweging. In 1974 werd een wetsvoorstel goedgekeurd waarbij de Ahmadi geloofsbelijdenis als niet-moslim werd aangemerkt. Onder president Zia-ul-Haq is in 1984 bij constitutioneel decreet de Ahmadiyya-beweging tot minderheid verklaard.

Schattingen over het aantal Ahmadi's in Pakistan variëren sterk. De Ahmadi-gemeenschap zelf schat het aantal Ahmadi's in Pakistan op ongeveer 4 miljoen. Andere bronnen stellen dat het aantal Ahmadi's in Pakistan veel lager is, zo bedraagt het aantal Ahmadi's in Pakistan volgens US State Department 286.000.⁶³ Ahmadi's leven vooral in de provincies Punjab en Sindh.⁶⁴ Chenabnagar, door Ahmadi's Rabwah genoemd, is het hoofdkwartier van de Ahmadi-beweging en centrum van de Ahmadi's in Pakistan. Het is een plaats van ongeveer 40.000 inwoners die voor 95% behoren tot het Ahmadi-geloof.

Ahmadi's bekleden geen hogere functies binnen de overheid of de rechterlijke macht. Wel bekleedt een aantal Ahmadi's belangrijke functies in het bedrijfsleven. Ahmadi's gaan vaak naar Ahmadi-scholen of volgen thuis onderwijs.⁶⁵ Na de invoering van het amendement op de grondwet in de jaren '80 waarin wordt bepaald dat degenen die niet geloven dat Mohammed de laatste profeet is tot niet-moslim worden verklaard, ondervinden de Ahmadi's moeilijkheden in Pakistan.

⁶² Zie voor een uitgebreidere beschrijving van de Ahmadi-gemeenschap en haar organisatiestructuur het algemeen ambtsbericht Pakistan Ahmadi's en MQM van 27 september 2002.

⁶³ US Department of State, International Religious Freedom Report 2003, Pakistan, 18 december 2003. Volgens The Far East and Australasia 2002: in Pakistan maken Ahmadi's slechts 0,001% van de Pakistaanse bevolking uit. The Far East and Australasia 2002: Pakistan.

⁶⁴ US Department of State, International Religious Freedom Report 2003, Pakistan, 18 december 2003.

⁶⁵ US Department of State, Pakistan Country Report on Human Rights Practices 2002, 31 maart 2003.

Deze moeilijkheden werden versterkt door het van kracht worden van de artikelen 298-B en 298-C in het Pakistaanse Wetboek van Strafrecht in 1984.⁶⁶

Christenen

Het aantal christenen in Pakistan bedraagt naar schatting twee miljoen.⁶⁷ Deze populatie is deels protestant en deels rooms-katholiek. Veruit de meeste christenen (90%) in Pakistan zijn woonachtig in de provincie Punjab. In de provincies Sindh en Balochistan vormen de christenen slechts 1% van de plaatselijke bevolking. In North-Western Frontier Province wordt het aantal christenen door christenen zelf geschat op 70.000 tot 100.000. Een deel van de christenen in Pakistan stamt af van de Goan-migranten die in en rond Karachi wonen. Zij zijn rooms-katholiek, over het algemeen goed opgeleid, spreken vloeiend Engels en bekleden dikwijls hoge functies, onder andere bij buitenlandse (en in mindere mate Pakistaanse) banken en andere financiële instellingen. Het andere deel van de christenen stamt af van Hindoes van lagere kasten die werden bekeerd door westerse protestanten. Zij behoren tot de armste bevolkingsgroep in Pakistan en hebben weinig scholing genoten.⁶⁸ Evenals andere religieuze minderheden in Pakistan worden christenen geconfronteerd met sociale en economische discriminatie. Christenen maken weinig kans op banen op hoger niveau binnen de overheid en zijn nauwelijks vertegenwoordigd in de rechterlijke macht. Christenen volgen doorgaans onderwijs aan een christelijke instelling.⁶⁹

3.2 Recente ontwikkelingen

Ahmadi's

Het in januari 2002 ingevoerde kiesstelsel schafte de separate kieslijsten voor minderheden af. Christenen en andere minderheden hadden bij de verkiezingen van oktober 2002 de mogelijkheid hun stem uit te brengen op kandidaten van de algemene kieslijst. Voor Ahmadi's bleef de separate kieslijst echter bestaan.⁷⁰ Van de 342 zetels in het nationale parlement zijn tien zetels gereserveerd voor minderheden. Hiervan is één zetel gereserveerd voor de Ahmadi-gemeenschap. Dit werd neergelegd in een amendement op de *Conduct of the General Elections Order*.⁷¹ Het kiessysteem, waarbij personen voor hun registratie op de kiezerslijst

⁶⁶ Zie voor een beschrijving subparagraaf 2.4.2.

⁶⁷ Christenen in Pakistan schatten zelf hun gemeenschap op ongeveer 4 miljoen. US State Department, International Religious Freedom Report 2003, Pakistan, 18 december 2003; The Far East and Australasia 2002: Pakistan.

⁶⁸ UK Immigration and Nationality Directorate, Pakistan Country Report, oktober 2003.

⁶⁹ Het christelijk onderwijs wordt over het algemeen hoog ingeschat in Pakistan.

⁷⁰ Zie paragraaf 2.1.

⁷¹ Artikel 7B van de Chief Executive's order no. 7 of 2002 stelt het volgende: Notwithstanding anything contained in the Electoral Rolls Act, 1974 (XXI of 1974), the Electoral Rolls Rules,

voor moslims moesten verklaren te geloven in de onfeilbaarheid van de profeet en in het feit dat Mirza een bedrieger was, werd door Ahmadi's niet geaccepteerd.⁷² In de praktijk betekende dit dat de Ahmadi's niet deelnamen aan de verkiezingen van oktober 2002. De Ahmadi's konden niet accepteren op basis van hun overtuiging beschouwd te worden als een minderheid en meenden dat hun uitzondering van de algemene kieslijst een aanscherping van de discriminatie tegen hen inhield. De Ahmadi's zijn daarom op geen enkele manier vertegenwoordigd in het nationale parlement of de provinciale parlementen.

Christenen

Voor christenen betekende de kieswetwijziging een positieve ontwikkeling. Christenen konden bij de verkiezingen van oktober 2002 hun vertegenwoordigers kiezen van de algemene kieslijst. Voorheen konden christenen slechts op christelijke kandidaten van de separate kieslijst stemmen. Met de wijziging van de kieswet kunnen christenen nu op iedere gewenste kandidaat stemmen, christen of niet-christen. In het nationale parlement zijn vier zetels gereserveerd voor, en ingenomen door, christenen.

3.3 Vervolging

Ahmadi's

In de verslagperiode zijn tegen Ahmadi's gerichte incidenten qua aard en aantal niet substantieel toegenomen of afgenomen.⁷³

Indien een aanklacht tegen een Ahmadi is ingediend op grond van de wetgeving tegen religieuze minderheden,⁷⁴ en de overheid op grond daarvan is overgegaan tot strafrechtelijke vervolging, kan de betrokken Ahmadi zich daaraan niet onttrekken door uit te wijken naar elders in het land. Bescherming van rechtswege is onder de huidige discriminerende wetgeving voor Ahmadi's geen wezenlijke optie. Het is echter niet gebleken dat Ahmadi's in Chenabnagar (Rabwah) of elders in Pakistan stelselmatig voor hun leven te vrezen hebben of anderszins het risico

1974, or any other law for the time being in force, including the Forms prescribed for preparation of electoral rolls on joint electorate basis in pursuance of Article 7 of the Conduct of General Elections Order, 2002 (Chief Executive's Order No. 7 of 2002), the status of Qadiani Group or the Lahori Group (who call themselves "Ahmadi's" or by any other name) or a person who does not believe in the absolute and unqualified finality of the Prophethood of Muhammad (peace be upon him), the last of the Prophets or claimed or claims to be a Prophet, in any sense of the word or of any description whatsoever, after Muhammad (peace be upon him) or recognizes such a claimant as a Prophet or religious reformer shall remain the same as provided in the Constitution of the Islamic Republic of Pakistan, 1973.

⁷² The News, 13 juni 2002; DAWN, 19 juni 2002; Ahmadi Newsreport mei 2002.

⁷³ Zie subparagraaf 3.4.10.

⁷⁴ Zie subparagraaf 2.4.2.

lopen enkel en alleen op grond van hun geloofsovertuiging slachtoffer te worden van (systematische) overheidsvervolging.

Het merendeel van de gewelddadige acties tegen religieuze minderheden wordt gepleegd door een kleine groep extremisten.⁷⁵ De *Aalami Majlise Tahaffuze Khatme Nabuwwat* (ook wel Khatme Nabuwwat, 'International Council for the Protection of Prophethood') richt zich volledig op de bestrijding en uitroeiing van de Ahmadiyya-beweging.⁷⁶ Verder keren extremistische groeperingen en religieuze partijen zoals Millat-i-Islamiyya Pakistan en Jamaat-i-Islamiyya en haar studentenvleugel, Jamaat Ulema-i-Islam zich van tijd tot tijd tegen Ahmadi's. De overheid biedt Ahmadi's onvoldoende bescherming tegen deze islamitische groeperingen.

Misbruik van de blasfemiewetgeving komt regelmatig voor in Pakistan. Zo kunnen ook persoonlijke rivaliteiten onder burgers leiden tot valse aangiften van blasfemie.

Voor Ahmadi's die uit hoofde van hun geloof of functie binnen de Ahmadi-beweging bedreigd worden door fundamentalistische islamitische groeperingen zal het moeilijk zijn zich daaraan te onttrekken door uit te wijken naar elders in Pakistan.⁷⁷ Ook een Ahmadi die in de publiciteit heeft gestaan en als gevolg daarvan niet meer kan verblijven in zijn oorspronkelijke verblijfplaats, kan moeilijk uitwijken naar elders in Pakistan.

Echter, het is niet uitgesloten dat leden van de Ahmadi-gemeenschap die wegens hun geloof uitingen van onverdraagzaamheid ondervinden, dan wel worden bedreigd door islamitische groeperingen, daaraan kunnen ontsnappen in met name de grote en dichtbevolkte steden, zoals Karachi, Lahore, Rawalpindi of in plaatsen waar grote concentraties van Ahmadi's leven, zoals Chenabnagar (Rabwah). De kans in de anonimiteit van de grote steden als gevolg van het geloof lastig gevallen of aangeklaagd te worden, is klein. In Chenabnagar (Rabwah) zijn Ahmadi's weliswaar numeriek ver in de meerderheid (95%), maar omdat de plaatselijke overheidsorganen worden gevormd door de overige 5% van de bevolking van de stad garandeert dit hen geen bescherming op voorhand. De variërende opstelling van de politieke en justitiële autoriteiten in Chenabnagar (Rabwah) bepaalt de mate waarmee de Ahmadi-gemeenschap in het dagelijks leven wordt geconfronteerd met pesterijen, intimidaties en/of provocaties. Zo zouden radicale islamitische groeperingen in de verslagperiode frequent toestemming van de autoriteiten in Chenabnagar (Rabwah) hebben gekregen bijeenkomsten te houden die extreem anti-Ahmadi getint zijn.

⁷⁵ US Department of State, Pakistan International Religious Freedom Report, 7 oktober 2002.

⁷⁶ www.khatme-nubuwwat.org/object.htm.

⁷⁷ UK Immigration and Nationality Directorate, Pakistan Country Report, oktober 2003.

Christenen

In Pakistan is geen sprake van systematische vervolging van christenen door de overheid.⁷⁸ In tegenstelling tot Ahmadi's kunnen christenen niet op basis van hun geloofsovertuiging volgens de wet vervolgd worden. In principe biedt de overheid bescherming aan christenen indien fundamentalistische islamitische groeperingen zich met geweld tegen hen keren.

Dat christenen sociaal en economisch worden gediscrimineerd en geweld tegen hen wordt gepleegd, wordt tegenwoordig ook door de overheid erkend. In maart 2003 riepen christelijke organisaties de Pakistaanse overheid op christenen betere bescherming te bieden.⁷⁹ Tot op heden is dit echter niet vertaald in een strengere rechtshandhaving waardoor christenen ook effectief meer bescherming geboden wordt.⁸⁰

Volgens christelijke organisaties leeft in Pakistan met name bij de ongeletterde islamitische bevolking de opvatting dat christenen aangevallen 'mogen' worden als vergelding voor westerse acties in Afghanistan en Irak. Radicale imams zouden in de gebedsdiensten onder hun volgelingen gevoelens van wraak en haat opwekken. In de beleving van de christelijke organisaties worden door radicale imams via de luidsprekers van hun moskeeën met name tijdens de vrijdaggebedsdiensten onder hun volgelingen gevoelens van wraak en haat opgewekt, waardoor uitingen van discriminatie en het aantal gevallen van geweldpleging tegen christenen zouden zijn toegenomen.

Christelijke organisaties en geassocieerde mensenrechtenbewegingen in Pakistan zijn van mening dat de maatschappelijke houding jegens christenen sinds 11 september 2001 is verhard. Christenen worden sinds die tijd veelal geassocieerd met westerse belangen en idealen. Andere waarnemers menen echter dat geen concrete bewijzen voorhanden zijn om de claim van de christelijke groeperingen met betrekking tot de toename van geweldplegingen jegens hen in de

⁷⁸ Eind december tekende zich van overheidswege een charme-offensief jegens christenen af. Minister Rais Munir Ahmed, onder meer belast met het minderhedenbeleid, deelde op 19 december 2003 mee dat de overheid op het punt staat schoolgebouwen toebehorend aan christenen, maar in de in de jaren '70 van hen afgenomen, terug te geven. *The Nation*, 20 december 2003. President Musharraf benadrukte in een speech op tweede kerstdag 2003 de wenselijkheid van harmonie tussen moslims en christenen: 'As Muslims we share the joy of Christmas with our Christian brethren, as the birth of Jesus Christ is equally venerable to us.' *The News*, 27 december 2003.

⁷⁹ Pakistan facts (www.pakistan-facts.com), 20 maart 2003.

⁸⁰ Volgens Amnesty International negeert de Pakistaanse overheid misstanden tegen minderheden door individuen of groepen. Amnesty International, Pakistan report, 2003.

verslagperiode te staven. De incidenten die bekend zijn,⁸¹ zijn in veel gevallen terug te voeren op persoonlijke vetes en jaloezie, en hebben doorgaans minder te maken met de geloofsovertuiging van de persoon in kwestie. In tegenstelling tot 2002, toen zich een stijging voordeed van het aantal incidenten gericht op christelijke en westerse doelen,⁸² vonden in 2003 voor zover bekend geen aanslagen plaats specifiek gericht op christelijke doelen.

Islamitische groeperingen die zich met name tegen christenen zouden keren zijn: Jaish-i-Mohammed, Lashkar-i-Jhangvi, Lashkar-i-Taiba en Millat-i-Islamiyya Pakistan. In januari 2003 verspreidden extremistische moslims in Balochistan en in North-Western Frontier Province pamfletten, waarin werd opgeroepen westerlingen en christenen te doden.⁸³

Voor christenen die uit hoofde van hun geloof bedreigd worden door fundamentalistische islamitische groeperingen zal het moeilijk zijn zich daaraan te onttrekken door zich elders in Pakistan te vestigen.⁸⁴

3.4 Naleving en schending mensenrechten

3.4.1 Vrijheid van meningsuiting

Onder de blasfemiewetgeving is het in Pakistan niet toegestaan in negatieve zin te spreken of te schrijven over de islam en zijn profeten.⁸⁵ Op het belasteren van de naam van de profeet Mohammed staat de doodstraf, op het onheiligen van de

⁸¹ Zie subparagraaf 3.4.10.

⁸² Bij een (bom)aanslag op een protestante kerk in Islamabad op 17 maart 2002, een aanslag op een christelijke school in Murree (waar veel kinderen van westerse zendelingen zitten) op 5 augustus 2002 en een aanslag op het ziekenhuis van een missiepost in Taxila op 9 augustus 2002 kwamen in totaal ongeveer veertig mensen om. Human Rights Watch, Pakistan, 2003; US Department of State, Pakistan Country Report on Human Rights Practices 2001, 4 maart 2002.

⁸³ Deze pamfletten waren in het Urdu en in het Arabisch in opdracht van een niet-Pakistaanse islamitische organisatie. International Christian Response, 23 januari 2003; International Christian Concern, 20 januari 2003; www.icg.org, Backlash against Christians imminent, 17 maart 2003.

⁸⁴ UK Immigration and Nationality Directorate, Pakistan Country Report, oktober 2003.

⁸⁵ In november 2003 vereenzelvigde een journalist van The News Ahmadi's met moslims. De redactie van de krant gaf in een ingezonden brief het volgende te kennen: 'The News deeply regrets for inadvertently including the Ahmedis among Muslims as a sect. The News fully subscribes to the belief that Ahmedis are out of pale of Islam and are not Muslims as declared by The National Assembly by an Act. The News expresses its deepest apologies for having hurt the feelings of its readers and assures that due action is in progress against the staff responsible for this grave error'. The News, 11 december 2003.

Koran staat levenslang en voor het beledigen van de geloofsovertuiging kan twee jaar detentie geëist worden.

3.4.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De Pakistaanse grondwet voorziet in vrijheid van vereniging. Eenieder is vrij zich vreedzaam en zonder wapens te verenigen. In de praktijk heeft de Pakistaanse overheid dit recht echter beperkt.⁸⁶ Sinds 1984 is het de Ahmadi's verboden openbare vergaderingen en bijeenkomsten te houden.⁸⁷

3.4.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

De grondwet van Pakistan voorziet in vrijheid van godsdienst. In de praktijk is in Pakistan de vrijheid van godsdienst echter beperkt. In juli 2000 werd de *Provisional Constitutional Order* gewijzigd om de islamitische bepalingen uit de grondwet op te nemen. Hieronder vallen het onderscheid tussen moslim en niet-moslims en de procedures aangaande de Sharia-rechtspraak.

De blasfemiewetgeving wordt regelmatig misbruikt om religieuze minderheden, waaronder Ahmadi's en in mindere mate christenen, te bedreigen, te straffen en te intimideren.⁸⁸ Leden van religieuze minderheden staan bloot aan geweld en pesterijen waarbij de politie vaak niet ingrijpt of preventieve maatregelen treft.⁸⁹

Ahmadi's

Ahmadi's worden geconfronteerd met een aantal aanvullende discriminatoire bepalingen. Volgens de Pakistaanse wet is bekering tot een ander geloof geen overtreding, maar het is Ahmadi's onder de blasfemiewetgeving niet toegestaan om anderen te bekeren (artikel 298-C).⁹⁰ Het is waarschijnlijk dat een persoon die zich tot het Ahmadi-geloof bekeert, op het moment dat hij dit bekend maakt, problemen ondervindt bij familie, vrienden en bekenden. Veel bekeerde Ahmadi's zullen hun bekering dan ook niet bekend maken aan niet-Ahmadi's.⁹¹

Christenen

Christenen in Pakistan hebben te maken met economische en sociale restricties.⁹² De situatie van christenen is echter gunstiger dan de situatie van Ahmadi's. Bekeringsactiviteiten mogen worden uitgeoefend door christenen, zolang zij niet tegen de islam prediken. Voor missionarissen die naar Pakistan willen reizen,

⁸⁶ US Department of State, Pakistan Country Report on Human Rights Practices 2002, 31 maart 2003.

⁸⁷ US Department of State, International Religious Freedom Report Pakistan, 7 oktober 2002.

⁸⁸ Zie ook subparagraaf 3.4.5.

⁸⁹ Human Rights Watch, Pakistan, 2003; US Department of State, Pakistan International Religious Freedom Report, 7 oktober 2002.

⁹⁰ Zie subparagraaf 2.4.2.

⁹¹ Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection for religious minorities, 15 mei 2001.

⁹² UK Immigration and Nationality Directorate, Pakistan Country Report, oktober 2003.

worden specifieke vereisten gesteld aan het visum. Christelijke boeken worden verkocht in Karachi. Verspreiding van christelijke afbeeldingen is niet toegestaan.⁹³ De oprichting van christelijke gebedshuizen is krachtens de Pakistaanse grondwet slechts toegestaan aan erkende christelijke geloofsgenootschappen.

3.4.4 Bewegingsvrijheid

Om een paspoort te verkrijgen moeten Pakistanen hun godsdienst invullen op het aanvraagformulier.

Ahmadi's

Indien Pakistanen op hun paspoort-aanvraagformulier verklaren moslim te zijn, dienen zij de op dit formulier bedrukte verklaring te ondertekenen waarin onder meer staat vermeld dat Mirza Ghulam Ahmad, de stichter van de Ahmadi-beweging, een bedrieger is en dat zijn discipelen geen moslim zijn. Als gevolg hiervan kunnen Ahmadi's die ervoor kiezen de verklaring te ondertekenen, beschuldigd worden van valsheid in geschrifte. Daarnaast kan een Ahmadi die deze verklaring ondertekent door zijn gemeenschap beschuldigd worden van afvalligheid. Tekent een Ahmadi de verklaring niet, dan ook kan hij of zij door de Ahmadi-gemeenschap beschuldigd worden van afvalligheid, omdat hij of zij zichzelf als non-moslim heeft bestempeld. Het merendeel van de Ahmadi's tekent de verklaring echter, omdat zij er niet de aandacht op willen vestigen Ahmadi te zijn en de verklaring religieus niet bindend achten.

De Pakistaanse overheid staat Ahmadi's niet toe deel te nemen aan de *Hajj*, de bedevaartstocht naar Mekka.⁹⁴

Christenen

Voor het verkrijgen van een paspoort moeten christenen, net als alle Pakistanen, hun godsdienst invullen. Het ondertekenen van een verklaring zoals moslims daarbij dienen te doen, is voor christenen niet nodig.

3.4.5 Rechtsgang

Er zijn in de verslagperiode geen ontwikkelingen geconstateerd met betrekking tot de rechtsgang voor Ahmadi's en christenen.

Rechtszittingen in blasfemiezaken worden vaak bijgewoond door orthodoxe moslims die openlijk bedreigingen uiten tegen beschuldigde en rechter, mocht vrijspraak volgen. Als gevolg daarvan kunnen dergelijke rechtszaken eindeloos verlengd worden. Vaak worden verzoeken tot borgtocht afgewezen, omdat de beklaagde levensbedreigende risico's zou kunnen lopen als hij of zij op vrije

⁹³

US Department of State, Pakistan International Religious Freedom Report, 7 oktober 2002.

⁹⁴

US Department of State, Pakistan International Religious Freedom Report, 7 oktober 2002.

voeten gesteld zou worden.⁹⁵ Ook komt het voor dat personen van een religieuze minderheid moeilijk een advocaat kunnen vinden die hen wil verdedigen.⁹⁶ De overheid heeft mensenrechtenadvocaten, die de verdediging voerden in blasfemiezaken, bescherming moeten bieden naar aanleiding van bedreigingen van en aanvallen door religieuze extremisten.⁹⁷

Volgens religieuze minderheden wordt de blasfemiewetgeving door lokale autoriteiten en particulieren veelal misbruikt tegen religieuze minderheden. Mensenrechtenorganisaties stellen dat het aantal aanklachten op grond van de blasfemiewetgeving is toegenomen in de afgelopen jaren.⁹⁸ Volgens de Human Rights Commission of Pakistan werden in 2002 vier personen op grond van de blasfemiewetgeving ter dood veroordeeld.⁹⁹

Ahmadi's

Ahmadi's zijn als relatief meest kwetsbare minderheid in Pakistan aan te merken. Discriminatie tegen Ahmadi's is te typeren als juridische of gelegaliseerde discriminatie. Door het enkele feit dat zij volgens de wet geen moslim zijn, maar dat zelf wel stellen te zijn en daarnaar handelen, lopen zij de kans bij de voor hen alledaagse uitlatingen en gedragingen te worden getoetst aan de werking van de blasfemiewetgeving. In 2002-2003 zijn volgens Human Rights Watch tenminste tien Ahmadi's aangeklaagd op grond van de blasfemiewetgeving.¹⁰⁰ Volgens bronnen zijn er op dit moment landelijk 40 blasfemiezaken aanhangig. Niet duidelijk is in hoeveel zaken het Ahmadi's betreft.

Christenen

Hoewel de meeste blasfemiezaken tegen moslims worden gevoerd, worden ook christenen regelmatig voor blasfemie aangeklaagd.¹⁰¹ Het is niet duidelijk hoeveel van de 40 aanhangige blasfemiezaken christenen betreffen.

⁹⁵ US Department of State, Pakistan Country Report on Human Rights Practices, 2001, 4 maart 2002, US Department of State, Pakistan International Religious Freedom Report, 7 oktober 2002; Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of religious minorities, 15 mei 2001.

⁹⁶ Amnesty International, Pakistan: Insufficient protection of religious minorities, 15 mei 2001.

⁹⁷ UK Immigration and Nationality Directorate, Pakistan Assessment, oktober 2001.

⁹⁸ Human Rights Watch, Pakistan: Four Years after Coup, Rights Abuses Abound, 10 oktober 2003; Freedom House, Pakistan, 16 juni 2003.

⁹⁹ Human Rights Commission of Pakistan, State of Human Rights in 2002.

¹⁰⁰ Human Rights Watch. Letter to General Pervez Musharraf: Return Pakistan to Civilian Rule, 10 oktober 2003.

¹⁰¹ Volgens de Pakistaanse overheid betreft tweederde van het aantal rechtszaken op grond van de blasfemiewetgeving moslims. UK Immigration and Nationality Directorate, Pakistan Country Report, oktober 2003.

3.4.6 Huwelijken

Ahmadi's

Er hebben zich in de verslagperiode geen ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot de huwelijksprocedure voor Ahmadi's.¹⁰²

Christenen

In Pakistan worden huwelijken geregistreerd op basis van geloof. Voor niet-moslims zijn er andere familierechtelijke regelingen, zoals de *Christian Marriages Act* (1872) en de *Parsi Marriages Act* (1936). Bij bekering tot de islam blijft het huwelijk van christelijke mannen legaal, dat van christelijke vrouwen wordt ontbonden.¹⁰³

3.4.7 Arrestaties en detenties

Ahmadi's

Volgens Ahmadi-bronnen zijn in de verslagperiode 43 Ahmadi's gearresteerd. In veertien van deze arrestaties zou het niet-religieuze delicten betreffen. In 29 zaken is blasfemie ten laste gelegd. Geen van deze blasfemiezaken heeft tot op heden tot veroordeling van betrokkene(n) geleid. Volgens Ahmadi-bronnen vonden onder andere de volgende arrestaties van Ahmadi's plaats in 2003. In januari 2003 werden vijf Ahmadi's op grond van intimidatie en vrijheidsberoving gearresteerd; in maart 2003 één Ahmadi op grond van de blasfemiewetgeving; in april 2003 vijf Ahmadi's als onderdeel van een strafzaak aangespannen tegen de Ahmadi-gemeenschap; in mei 2003 drie Ahmadi's op grond van de blasfemiewetgeving en vijf Ahmadi's wegens bekeringsactiviteiten; in juni 2003 één Ahmadi op grond van de blasfemiewetgeving; in juli 2003 vier Ahmadi's op grond van de blasfemiewetgeving.

Christenen

Volgens christelijke bronnen bevonden zich medio 2003 acht christenen in detentie in afwachting van een veroordeling op grond van de blasfemiewetgeving.¹⁰⁴

¹⁰² Voor een gedetailleerde beschrijving van deze procedures zie algemeen ambtsbericht Ahmadi's en MQM in Pakistan van 27 september 2002.

¹⁰³ US Department of State, International Religious Freedom Report: Pakistan, 7 oktober 2002.

¹⁰⁴ Het betreft de volgende personen: Ranjha Masih, Ashiq Masih, Aslam Masih, Amjad en Asif Masih, Pervaiz Masih, Anwar Kenneth en Shahbaz Masih. Asian Human Rights Commission, 1 augustus 2002 (UA-35-2002); International Christian Response, 20 mei 2003; Christianity Today, 23 juli 2003.

3.4.8 Mishandeling en marteling

Ahmadi's

In de verslagperiode zijn geen gevallen van marteling of mishandeling van Ahmadi's door de autoriteiten geregistreerd. Door Ahmadi's werden twee gevallen van mishandeling gerapporteerd. Het betreft de mishandeling van een minderjarige Ahmadi in Chenabnagar (Rabwah) in december 2002 en de mishandeling van een Ahmadi in mei 2003.

Christenen

Volgens christelijke bronnen heeft zich in de verslagperiode een viertal gevallen van mishandeling van christenen voorgedaan. In maart, april en september 2003 werden christelijke meisjes verkracht.¹⁰⁵ Het is niet duidelijk of deze vergripen op religieuze gronden zijn gebaseerd.

3.4.9 Verdwijningen

In de verslagperiode deden zich voor zover bekend geen verdwijningen voor van Ahmadi's of christenen.

3.4.10 Buitengerechtelijke executies en moorden

Ahmadi's

Voor zover bekend werden in 2002 vier Ahmadi's vermoord. In de periode januari tot en met oktober 2003 werden twee Ahmadi's gedood. Het betreft de volgende incidenten. Op 14 november 2002 kwam een Ahmadi om het leven als gevolg van de steekwonden die hem werden toegebracht.¹⁰⁶ Op 15 november 2002 werd een arts in Faisalabad doodgeschoten. Op 25 februari 2003 werd een geestelijk leider van de Ahmadi-gemeenschap doodgeschoten. Op 17 juli 2003 werd een Ahmadi doodgeschoten in Rawalpindi.

Christenen

In totaal kwamen in 2002 enkele tientallen christenen om bij incidenten.¹⁰⁷ In 2003 deden zich ten opzichte van het jaar daarvoor minder incidenten gericht tegen christenen voor. De volgende incidenten deden zich in de verslagperiode voor. Op 25 september 2002 kwamen bij de beschieting van een kantoor van een christelijke NGO (Institute for Peace and Justice) in Karachi zeven mensen om het leven.¹⁰⁸

¹⁰⁵ The Washington Times (www.washingtontimes.com), 28 juni 2003; International Christian Concern (www.persecution.org), 11 juli 2003 en Country Report Pakistan, juli 2003.

¹⁰⁶ DAWN, 16 november 2002.

¹⁰⁷ Volgens Amnesty International zouden in 2002 in totaal bij incidenten 65 christenen en westerlingen omgekomen zijn. De Human Rights Watch Commission of Pakistan schat dat 38 christenen bij incidenten gedood werden in 2002. Amnesty International, Pakistan Report, 2003; Human Rights Commission of Pakistan, State of Human Rights in 2002.

¹⁰⁸ BBC, 25 september 2002; The Pakistan Newswire, 25 september 2002.

Bij een aanslag op een missionarissenziekenhuis in Bannu en bij de beschieting van een meisjesschool in het oosten van Pakistan, beide op 4 oktober 2002, vielen geen slachtoffers.¹⁰⁹ Op 25 december 2002 werden drie kinderen gedood en raakten 15 mensen gewond als gevolg van een door onbekenden uitgevoerde aanval met handgranaten op een presbyteriaanse kerk in de provincie Punjab.¹¹⁰ Op 7 februari 2003 werd in Lahore Mushtaq Zafar doodgeschoten, terwijl hij in afwachting was van de rechtzaak die tegen hem was aangespannen op grond van de blasfemiewetgeving.¹¹¹ Op 5 juli 2003 werd in Renala een priester vermoord door onbekenden.¹¹² Op 17 augustus 2003 werd Sunil Samuel in Lahore in de gevangenis vermoord.

Niet in alle gevallen is duidelijk door wie de aanslagen werden gepleegd. Evenmin is duidelijk of de onder deze rubriek genoemde aanslagen enkel en alleen waren ingegeven door religieuze motieven. De aanslagen worden door een aantal bronnen ook wel gezien als gericht tegen westerse doelen.^{113,114}

3.4.11 Doodstraf

Voor zover bekend zijn noch onder de blasfemiewetgeving, noch onder andere wetgeving, in de verslagperiode Ahmadi's of christenen ter dood veroordeeld of daadwerkelijk ter dood gebracht. De doodstraf is evenmin uitgevoerd op grond van mogelijk uit de vorige verslagperiode daterende vonniswijzingen.

¹⁰⁹ Reuters, 4 oktober 2002.

¹¹⁰ The Pakistan Newswire, 27 december 2002; Christianity Today, (www.ChristianityToday.com), 13 januari 2003.

¹¹¹ Human Rights Commission of Pakistan, Initiatives, Press release, 7 februari 2003. www.hrcp-web.org, geraadpleegd in maart 2003.

¹¹² International Christian Concern (www.persecution.org), 11 juli 2003.

¹¹³ Zo wordt de protestantse kerk in Islamabad veelvuldig bezocht door Amerikanen, en is het seminarie in Murree een van oorsprong westerse zendelingenschool.

¹¹⁴ Maranatha, Christian Journal, 7 oktober 2003.

4 Migratie

4.1 Illegale migratie en asiel

Het aanvragen van asiel door een Pakistaan in een ander land, is niet strafbaar volgens de Pakistaanse wet en vormt in beginsel geen aanleiding voor represailles van de kant van de Pakistaanse autoriteiten. Wel loopt een Pakistaanse burger die Pakistan illegaal heeft verlaten en vervolgens naar Pakistan wordt uitgezet de kans bij terugkeer te worden aangehouden voor verhoor door beambten van de Federal Investigation Authority (FIA). De Pakistaanse overheid stelt zich ten doel mensenhandel en -smokkel in alle vormen te bestrijden. Het verhoor van de FIA richt zich daarom op het in kaart brengen en vervolgens ontmantelen van landelijke netwerken die zich met de praktijk van mensenhandel en -smokkel inlaten. Daarnaast wordt ook nagegaan of betrokkene misdrijven of overtredingen heeft begaan. Tijdens het verhoor kan betrokkene bloot staan aan pesterijen, die gericht lijken te zijn op het afpersen van geld. Het komt voor dat betrokkene onder druk wordt gezet zich vrij te kopen. Daartoe wordt soms ook het paspoort van betrokkene, al dan niet tijdelijk, ingenomen. Tijdens de ondervraging kan er sprake zijn van onheuse bejegening van de zijde van de autoriteiten, bestaande uit een hardhandige aanpak en dreiging met enkele dagen hechtenis en een boete. Er zijn echter geen meldingen van ernstige gevallen bekend.

4.2 Beleid UNHCR

Van UNHCR is in de verslagperiode geen nieuwe informatie ontvangen met betrekking tot het standpunt inzake de mogelijkheid voor Ahmadi's en christenen zich elders te vestigen. UNHCR is van mening dat Ahmadi's die te maken hebben met vervolging van de zijde van de autoriteiten, geen bescherming kunnen vinden in Pakistan. Ook Ahmadi's die een prominente publieke functie hebben bekleed of op andere wijze een hoog publiek profiel hebben, beschikken niet over de mogelijkheid zich elders te vestigen. Ahmadi's die te maken hebben met bedreiging door particulieren kunnen zich misschien vestigen in grotere steden en in het bijzonder in hun religieuze centrum Rabwah (Chenabnagar).¹¹⁵

Ten aanzien van terugkeer van Pakistaanse asielzoekers afkomstig uit Pakistan neemt UNHCR een algemeen standpunt in. UNHCR stelt dat de terugkeer van

¹¹⁵ Zie algemeen ambtsbericht Ahmadi's en MQM in Pakistan van 27 september 2002 voor de brieven van UNHCR van 27 juli 2000, 19 december 2000 en 9 februari 2001 inzake het standpunt met betrekking tot Ahmadi's.

asielzoekers met de Pakistaanse nationaliteit, van wie het asielverzoek is behandeld en wiens asielverzoek niet kwalificeert voor een vluchtelingenstatus, niet wordt afgewezen. UNHCR ziet geen aanleiding een uitzondering op dit standpunt te maken voor specifieke groepen.¹¹⁶

4.3 **Beleid Europese landen**

In 2002 vroegen 77 Pakistaanse asielzoekers in Nederland asiel aan. In de periode januari tot en met oktober 2003 dienden 71 Pakistanen een asielverzoek in Nederland in. Binnen Europa ontvingen het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk en Oostenrijk de meeste asielzoekers uit Pakistan. In 2002 waren dat er respectievelijk 2407, 1084, 441 en 359.¹¹⁷

België, Denemarken, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk behandelen aanvragen van Pakistaanse asielzoekers op individuele basis. Er is geen specifiek beleid gericht op Ahmadi's en christenen. Alleen Zwitserland voert een specifiek beleid voor Ahmadi's. In Zwitserland worden asielverzoeken van Ahmadi's ingewilligd indien tegen hen een veroordeling bestaat op grond van de artikelen 295-C, 298-B en 298-C van het Pakistaanse wetboek van strafrecht. Duitsland stelt dat Ahmadi's die reeds met religieuze vervolging te maken hadden voordat zij Pakistan verlieten, geen mogelijkheid hebben om zich elders in het land te vestigen.

Uitgeprocedeerde Pakistaanse asielzoekers worden door België, Denemarken, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland uitgezet. In het Verenigd Koninkrijk kunnen Pakistaanse asielzoekers terugkeren via het *Assisted Voluntary Return Programme* van de International Organization for Migration (IOM).

¹¹⁶ Zie bijlage 1: Brief UNHCR inzake UNHCR's position with regard to Kazakhstan, Iran and Pakistan, 24 september 2002. Een recenter standpunt is niet bekend.

¹¹⁷ Bron: IGC (www.igc-private.ch).

5 Samenvatting

Ahmadi's en christenen in Pakistan hebben als religieuze minderheid te maken met juridische, sociale en economische discriminatie. De voor Ahmadi's discriminerende wetgeving is onverminderd van kracht. Aangeklaagden kunnen op grond van bepaalde artikelen van de blasfemiewetgeving ter dood worden veroordeeld en dergelijke vonnissen zijn in het verleden ook uitgesproken. De doodstraf is echter tot op heden niet uitgevoerd in blasfemiezaken.

In 2002 werd in Pakistan het kiesstelsel gewijzigd, waardoor de separate kieslijsten voor moslims en niet-moslims werden afgeschaft. Tien zetels zijn gereserveerd voor religieuze minderheden, waarvan één voor Ahmadi's en vier voor christenen. Voor Ahmadi's betekende de wijziging van het kiesstelsel echter geen verbetering, omdat zij nog altijd gedwongen zijn hun vertegenwoordigers van een separate kieslijst te kiezen. De ingevoerde wetswijziging was op Ahmadi's niet van toepassing. Ahmadi's namen daarom niet deel aan de algemene en provinciale verkiezingen van 10 oktober 2002.

In Pakistan is geen sprake van systematische vervolging van Ahmadi's en christenen enkel en alleen op basis van hun geloof. De overheid treedt echter vaak niet afdoende op in het geval dat Ahmadi's of christenen worden lastig gevallen door extremistische islamitische groeperingen. Ahmadi's en christenen tegen wie door de overheid een aanklacht is ingediend op grond van religieuze wetten, kunnen zich daaraan binnen Pakistan niet onttrekken.

Acties van islamitische groeperingen tegen zowel Ahmadi's als christenen nemen verschillende vormen aan: belediging, bedreiging, aanklachten op grond van religieuze wetten en in sommige gevallen moord. De situatie van christenen is echter gunstiger dan de situatie van Ahmadi's. In de verslagperiode vond een aantal incidenten plaats specifiek gericht tegen Ahmadi's en christenen. Ahmadi's die vanwege hun geloof hinder ondervinden of worden vervolgd door lokale islamitische groeperingen, kunnen zich mogelijk daaraan onttrekken met name in de grotere steden zoals Lahore, Rawalpindi en Karachi, alsook in hun eigen religieuze centrum Chenabnagar (Rabwah). Ahmadi's die publiciteit hebben genoten of die te maken hebben met vervolging door strenggelovige fundamentalistische islamitische groeperingen, kunnen zich moeilijk elders in Pakistan vestigen. Ook voor christenen geldt dat het moeilijk zal zijn zich te onttrekken aan bedreigingen van extremistische islamitische groeperingen.

In Europa ontvangt het Verenigd Koninkrijk veruit het meeste asielzoekers afkomstig uit Pakistan. Een specifiek beleid met betrekking tot Ahmadi's wordt alleen door Zwitserland gevoerd. UNHCR stelt dat Ahmadi's die te maken hebben

met vervolging van de zijde van de autoriteiten, geen bescherming kunnen vinden in Pakistan.

6 Literatuurlijst

Ahmadi newsreport (www.thepersecution.org)

- Juli 2003 - oktober 2003

Ahmadiyya beweging

- Persecution of Ahmadis during the year 2001; a summary, december 2001

Amnesty International (www.amnesty.org)

- Report 2003 Pakistan (POL 10/003/2003)
- Pakistan, Imminent Execution, februari 2003 (ASA 33/003/2003)
- Pakistan: Blasphemy acquittal welcome but law must be amended, 16 augustus, 2002 (ASA 33/026/2002)
- Report 2002 Pakistan, mei 2002 (POL 10/001/2002)
- Pakistan: Blasphemy laws should be abolished, 21 augustus 2001 (ASA 33/023/2001)
- Pakistan: Freedom of Assembly should not be curtailed again on 1 May, 30 mei 2001 (ASA 33/009/2001)
- Pakistan: Insufficient Protection of Religious Minorities, 15 mei 2001 (ASA 33/008/2001)
- brief d.d. 27 februari 2001 van Amnesty International Afdeling Nederland aan DPC/AM, Buitenlandse Zaken (kenmerk eb/kv/A01016)

Asian Human Rights Commission (www.ahrchk.net)

- Another person sentenced to death under blasphemy law, UA-35-2002, 1 augustus 2002

Christianity Today International (www.ChristianityToday.com)

Commonwealth (www.thecommonwealth.org)

Economist Intelligence Unit (www.eiu.com)

- Country Profile Pakistan 2002
- Country Profile Pakistan 2003

EU (www.europa.eu.int)

- European Union Election Observation Mission: Pakistan national and provincial assembly election, 10 oktober 2002
- The EU's relations with Pakistan, maart 2002

Freedom House (www.freedomhouse.org)

- Freedom in the World 2000-2001: Pakistan, 16 juni 2003

Human Rights Commission of Pakistan (www.hrcp-web.org)

- Blasphemy law victims face growing threat. Press Release, 7 februari 2003.
- State of Human Rights in 2002

Human Rights Watch (www.hrw.org)

- Pakistan: Four years after Coup, Rights Abuses Abound. New York, 10 oktober 2003
- Letter to General Pervez Musharraf: Return Pakistan to Civilian Rule, 10 oktober 2003
- Pakistan: Entire Election Process "Deeply Flawed", New York, 9 oktober 2002
- World Report Pakistan 2003
- World Report Pakistan 2002

International Crisis Group (www.crisisweb.org)

- Pakistan: The Mullahs and the Military, 20 maart 2003
- Pakistan: Transition to Democracy, 3 oktober 2002
- Pakistan: Madrassas, Extremism and the Military (executive summary and recommendations), 29 juli 2002

International Christian Concern (www.thepersecution.org)

International Christian Response (www.christianresponse.org)

Inter-Governmental Consultations, IGC (www.igc-private.ch)

Khatme Nubuwwat (www.khatme-nubuwwat.org)

- Aalami Majlise Tahaffuze Khatme Nubuwwat and its services (www.khatme-nubuwwat.org/object.htm)

Maranatha Christian Journal (www.mcjonline.com)

Ministerie van Buitenlandse Zaken (www.minbuza.nl)

- Situatie van Ahmadi's en MQM in Pakistan, 27 september 2002 (DPV/AM-756139)
- Situatie van Ahmadi's in Pakistan, 28 februari 2001 (DPC/AM-699417)
- Militaire staatsgreep in Pakistan van 12 oktober 1999, 16 februari 2000 (DPC/AM-664702)
- Situatie van Ahmadi's in Pakistan, 5 november 1999 (DPC/AM-648388)
- Situatie van Ahmadi's in Pakistan, 20 januari 1999 (DPC/AM-583372)
- Positie Ahmadi's, Christenen en Mohajirs (MQM) in Pakistan, 12 mei 1998 (DPC/AM-539463)

- Situatie van Ahmadi's in Pakistan, 24 juli 1997 (DPC/AM-539463)

Persberichten

- van o.a. Reuters, Associated Press, AFP, ANP, IRIN, DAWN, The News, The Washington Times

Pakistan Facts (www.pakistan-facts.com)

Pakistan Political Perspective (www.ips.org.pk)

Project Ploughshares (www.ploughshares.ca)

- Armed Conflict Report 2001, februari 2002
(www.ploughshares.ca/content/ACR/ACR00/ACR00-Pakistan.html)

South Asia Terrorism Portal

(www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/terroristoutfits)

- Pakistan Assessment, 2003

The Far East and Australasia 2002, Pakistan, Europa Publications, 33st edition

UK Immigration and Nationality Directorate (www.ind.homeoffice.gov.uk)

- Pakistan Country Report, oktober 2003
- Pakistan Bulletin 3/2002, 16 december 2002
- Pakistan Assessment, april 2002
- Pakistan Assessment, oktober 2001

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (www.unhcr.ch)

- Brief UNHCR: UNHCR's position with regard to Kazakhstan, Iran and Pakistan, 24 september 2002
- Background Paper on Refugees and Asylum Seekers from Pakistan, maart 2000

US Department of State (www.state.gov)

- Pakistan Country Report on Human Rights Practices 2002, 31 maart 2003
- Pakistan International Religious Freedom Report 2003, 18 december 2003
- Pakistan Country Report on Human Rights Practices 2001, 4 maart 2002
- Pakistan International Religious Freedom Report 2002, 7 oktober 2002

7 Bijlage 1: Standpunt UNHCR

Brief UNHCR inzake 'UNHCR's position with regard to Kazakhstan, Iran and Pakistan', 24 september 2002.

SEP-02 16:00

DEMISSION FAYS BAS

441227651525

T-667 P.02/03 F-188

UNHCR
United Nations High Commissioner for Refugees
Haute Commission des Nations Unies pour les Réfugiés

Case number 2590
On-1211 Genève 2

Tel: +41 22 796 6000
Fax: +41 22 796 7291
Email: ohchr@unhcr.ch

24 September 2002

Re: Our MRIC PRL 5.2. KAZ, IRN & PAK.
Your ref. no: Gev-hum/165/02

Re: UNHCR's position with regard to
Kazakhstan, Iran and Pakistan.

Dear Ms Anni Stolo-Broken,

With reference to your letters concerning UNHCR's position with regard to the above-mentioned countries, I am pleased to share with you the following information, courtesy of my colleagues in the CASWANAME Bureau.

KAZAKHSTAN

Q.1 Does UNHCR (HCR) have a representation in this country? If yes, what is the general nature of the activities undertaken by the representation?

UNHCR is represented in Kazakhstan by a Liaison Office. The operational activities of the Liaison Office are relatively limited although the office is actively involved in strengthening the national refugee protection framework and promoting the reduction of statelessness. In a continued effort to further improve refugee protection, UNHCR is now carrying out various capacity-building activities of national state and non-state actors.

Q.2 Does UNHCR actively promote the return of refugees to this country? If yes, does return take place as a part of an organised collective return of refugees?

UNHCR does not promote the return of refugees to Kazakhstan because of the lack of support from the government and the worsening situation in Kazakhstan following the September 11 attacks. In the event that there is a need to return Kazakhstani refugees to Kazakhstan, it is normally up to the asylum country to negotiate on the return with the Kazakhstan Government and reach a bilateral agreement on the issue. In exceptional circumstances, UNHCR may intervene upon the request of concerned parties.

Q.3 What is the position of UNHCR with regard to the return of unsuccessful asylum seekers from these countries?

16-SEP-02 15:00

DE-MISSION PAYE SAS

441227851825

T-367 P. 03/03 F-188

UNHCR has no objection to the return of unsuccessful asylum seekers back to Kazakhstan provided that they have undergone a full and fair asylum eligibility procedure and have been found neither to qualify for refugee status nor to be in need of any other form of humanitarian protection.

IRAN:

Q. Is UNHCR still of the Opinion that they are currently no grounds to object to the return to the Islamic Republic of Iran of Iranian nationals who, after due consideration of their applications in full and fair asylum procedures, have been found neither to qualify for refugee status nor to be in need of international protection?

UNHCR confirms the position of its 1989 guidelines on Iran. Nothing in later documents would warrant a change in UNHCR's position concerning this subject.

PAKISTAN:

Q. What is the position of UNHCR with regard to the return of unsuccessful asylum seekers from Pakistan?

UNHCR does not object to the return to Pakistan of Pakistani nationals, who after due consideration of their applications in full and fair asylum procedures, have been found neither to qualify for refugee status nor to be in need of any other form of humanitarian protection. In addition, UNHCR does not currently see any grounds for making an exception to this position in favour of specific groups.

We hope this information proves useful to your authorities.

Yours Sincerely

Roseline Ckoro
Senior Desk Officer
Bureau for Europe

Bijlage 2: Wetsartikelen inzake blasfemie

Pakistan Penal Code

**CHAPTER XV
OF OFFENCES RELATING TO RELIGION**

295. Injuring or defiling place of worship, with intent to insult the religion of any class. Whoever, destroys, damages or defiles any place of worship, or any object held sacred by any class of persons with the intention of thereby insulting the religion of any class of persons or with the knowledge that any class of persons is likely to consider such destruction, damage or defilement as an insult to their religion, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to two years, or with fine, or with both.

295-A. Deliberate and malicious acts intended to outrage religious feelings of any class by insulting its religion or religious beliefs. Whoever, with deliberate and malicious intention of outraging the religious feelings of any class of the citizens of Pakistan, by words, either spoken or written or by visible representations, insults or attempts to insult the religion or the religious beliefs of that class, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to [ten] years, or with fine or with both.

[295-B. Defiling, etc. of copy of Holy Qur'an. Whoever wilfully defies, damages or desecrates a copy of the Holy Qur'an or of an extract therefrom or uses it in any derogatory manner or for any unlawful purpose shall be punishable with imprisonment for life.]

[295-C. Use of derogatory remark etc., in respect of the Holy Prophet: Whoever by words, either spoken or written, or by visible representation, or by any imputation, innuendo, or insinuation, directly or indirectly, defies the sacred name of the Holy Prophet Muhammad (peace be upon him) shall be punished with death, or imprisonment for life, and shall also be liable to fine.]

296. Disturbing religious assembly. Whoever voluntarily causes disturbance to any assembly lawfully engaged in the performance of religious worship, or religious ceremonies, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to one year, or with fine, or with both.

297. Trespassing on burial place, etc. Whoever, with the intention of wounding the feelings of any person, or of insulting the religion of any person, or with the knowledge that the feelings of any person is likely to be insulted thereby commits

any trespass in any place of worship or on any place of sepulture, or any place set apart for the performance or funeral rites or as a depository for the remains of the dead, or offers any indignity to any human corpse, or causes disturbance to any person assembled for the performance of funeral ceremonies, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to one year, or with fine or with both.

298. Uttering words, etc. with deliberate intent to wound religious feelings. Whoever, with the deliberate intention of wounding the religious feelings of any person utters any word or makes any sound in the hearing of that person or makes any gesture in the sight of that person or places any object in the sight of that person, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to one year, or with fine, or with both.

[298-A. Use of derogatory remarks, etc. in respect of holy personages. Whoever by words, either spoken or written, or by visible representation, or by any imputation, innuendo or insinuation, directly or indirectly, defies the sacred name of any wife (*Ummul Mumineen*), or members of the family (*Ahle-bait*), of that Holy Prophet (Peace Be Upon Him), or any of the righteous Caliphs (*Khulafa-e-Raashideen*), or companions (*Sahaaba*) of the Holy Prophet (Peace Be Upon Him) shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to three years, or with fine, or with both.

Notes: *Authority taking action under a valid law, the question of denial of fundamental rights would not arise. 1993 SCMR 1718.*

[298-B. Misuse of epithets, descriptions and titles etc., reserved for certain holy personages or places.

(1) Any person of the Qadiani group or the Lahori group (who call themselves 'Ahmadis' or by any other name) who by words, either spoken or written, or by visible representation

(a) refers to, or addresses, any person, other than a Caliph or companion of the Holy Prophet Muhammad (Peace Be Upon Him), as '*Ameer-ul-Mumineen*', '*Khalifat-ul-Mumineen*', '*Khalifat-ul-Muslimeen*', '*Sahaabi*' or '*Razi Allah Anhq*';

(b) refers to, or addresses, any person, other than a wife of the Holy Prophet Muhammad (Peace Be Upon Him), as *Ummul-Mumineen*;

(c) refers to, or addresses, any person, other than a member of the family (*Ahle-bait*) of the Holy Prophet Muhammad (Peace Be Upon Him), as *Ahle-bait*; or

(d) refers to, or names, or calls, his place of worship as Masjid,

shall be punished with imprisonment or either description for a term which may extend to three years, and shall also be liable to fine.

(2) Any personal the Qadiani group or Lahori group (who call themselves

'Ahmadis' or by any other name) who by words, either spoken, or written, or by visible representation, refers to the mode or form of call to prayers followed by his faith as 'Azan' or recites Azan as used by the Muslims, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to three years and shall also be liable to fine.

298-C. Person of Qadiani group, etc., calling himself a Muslim or preaching or propagating his faith. Any person of the Qadiani group or the Lahori group (who call themselves 'Ahmadis' or by any other name), who, directly or indirectly, poses himself as a Muslims, or calls, or refers to, his faith as Islam, or preaches or propagates his faith, or invites other to accept his faith, by words, either spoken, or written, or by visible representations, or in any manner whatsoever outrages the religious feelings of Muslims shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to three years and shall also be liable to fine.]